دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر
فصلنامه‌ی علمی- پژوهشی فضای جغرافیایی

سال یازدهم، شماره‌ی ۳۶
زمستان ۱۳۹۰، صفحات ۱۰۲-۶۵

جواد اطاعت[۱]
حمیدرضا نصرتی[۲]

نفت، ژئواکونومیک و امنیت ملّی ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۹/۰۲/۰۶ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۹/۰۹/۱۰

چکیده

یکی از عوامل مهم تأثیرگذار بر امنیت ملّی کشورهای تولیدکننده و مصرف‌کننده انرژی، نفت و گاز است. بعد از پیدایی نفت در ایران به مرور این ماده خام به عنوان مهم‌ترین مؤلفه تأثیرگذار بر اقتصاد، سیاست و به طور کلی امنیت ایران ایفای نقش کرده است. با تحول گفتمان ژئواستراتژیک به گفتمان ژئواکونومیک در دهه‌های اخیر و ایفای نقش برتر اقتصاد در عرصه مناسبات جهانی، نفت به عنوان خون صنعت مدرن در مقایسه با سایر عوامل قدرت از جایگاه بالاتری برخوردار شده است. در این میان ایران از دو جنبه تولید و مصرف انرژی در کانون توجه و تعاملات بین‌المللی واقع شده است. از طرفی این کشور در مرکز بیضی انرژی جهانی با ٥٦ درصد ذخایر نفت در خلیج فارس و ۱۰/۳۹ درصد در حوزه خزر واقع شده است که با تپش آن صنعت و اقتصاد جهانی به حرکت افتاده و حیات خویش را تداوم می‌بخشد. مضافاً اینکه این سرزمین قلب سه حوزه بزرگ ذخایر گازی جهان یعنی خلیج فارس، سیبری غربی و آسیای مرکزی با ۷۰/۲ درصد ذخایر گازی جهان را بهم ارتباط می‌دهد. از طرف دیگر ایران با داشتن ۱۰/۳ درصد از ذخایر نفت و ۱۵/۸ درصد از ذخایر گاز جهان در جایگاه دوم دنیا قرار دارد. از جنبه مصرف انرژی نیز ایران محل اتصال دو حوزه بزرگ مصرف انرژی یعنی هند و چین در شرق و اروپا در غرب واقع شده است. این ویژگی‌های دوگانه باعث گردیده که امنیت ایران و محیط پیرامونش برای نظام بین‌المللی اهمیت مضاعفی پیدا کند. بنابراین به نظر می‌رسد در دوره حاکمیت گفتمان ژئواکونومیک ایران باید با استفاده از دیپلماسی انرژی با اتخاذ رویکرد تعاملی و پرهیز از اتخاذ مواضع تقابلی از انرژی به عنوان یک فرصت برای تعامل با نظام بین‌الملل و ارتقاء امنیت ملّی استفاده نماید.

۱- استادیار جغرافیای سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی. Email: J_etaat@sbu.ac.ir
۲- کارشناس ارشد جغرافیای سیاسی . Email: Hamidrezanosrati59@yahoo.com

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-30]

کلید واژه‌ها: ایران، ژئوپلیتیک، ژئواکونومیک، نفت، امنیت ملّی

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-30]